

de mos

Jaargang 31
Oktober 2015

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

9

NIDI

inhoud

- 1 Het oudste kind gaat voor
- 4 Religieuze betrokkenheid in Nederland
- 8 Het glazen plafond van de Nederlandse wetenschap

Foto: haroldH/Flickr

Het oudste kind gaat voor

TOM EMERY

Hebben jongere kinderen het moeilijker dan hun oudere broers of zussen? En als je opgroeit in een groter gezin, kom je er dan bekaaid van af omdat je meer broers en zussen hebt? Het lijken vragen die vooral horen bij familieruzies. Maar recent onderzoek suggereert dat zowel het aantal broers of zussen dat je hebt, als je eigen positie in de kinderrij, een grote invloed kan hebben op de financiële steun die je van je ouders krijgt.

Iedereen die broers of zussen heeft kan ervan getuigen: er zijn momenten waar het erop lijkt dat je broers of zussen worden voorgetrokken! Het kan verschillende kanten op gaan. Soms kan het oudste kind vinden dat hij of zij minder wordt verwend dan de jongere broers of zusters. Soms denken de jongere kinderen dat zij alleen maar de afdankertjes krijgen terwijl het oudste kind altijd de allernieuwste kleren of speelgoed kreeg. Het kan natuurlijk ook het middelste kind uit de kinderrij zijn, dat zich tekort gedaan voelt in vergelijking met zowel de oudere als de jongere kinderen in het gezin. Of we het nu toegeven of niet, velen van ons zullen er vast wel eens over hebben nagedacht hoe anders ons leven zou zijn als we meer of juist minder broers of zussen zouden hebben gehad.

Dit soort voorkeursbehandelingen vormen een serieus studie-onderwerp voor sociale wetenschappers. Als oudere of jongere kinderen inderdaad een voorkeursbehandeling zouden krijgen, kan dit hun kansen en mogelijkheden beïnvloeden en dat kan ook doorwerken in hun latere leven. Dit is een langlopend debat met een aanzienlijk aantal studies, die er bijvoorbeeld op wijzen dat eerstgeborenen – de oudste kinderen uit gezinnen – later in het leven zijn oververtegenwoordigd in hogere leidinggevende posities en goedbetaalde banen. Daarbij gaat het vaak om de vraag hoe deze eerstgeborenen vóór komen te liggen in de race naar de top.

Foto: Mariska van de Vosse/Flickr

Tijd en aandacht, maar ook geld

Onderzoekers bestuderen al geruime tijd welke voordelen oudste kinderen hebben ten opzichte van hun jongere broers en zussen. Tijdsbestedingsonderzoek dat kijkt hoeveel tijd er wordt besteed aan huiswerk en vergelijkbare activiteiten lijkt het vermoeden van de jongere kinderen in het gezin te bevestigen: zij krijgen niet zoveel tijd en aandacht van hun ouders als de oudste in het gezin. Het lijkt ook zo logisch. Naarmate het gezin groter wordt, nemen de zogenoemde ‘hulpbronnen’ – tijd en aandacht van de ouders – die voor elk kind beschikbaar zijn af. Het oudste kind gebruikt het grootste deel van deze hulpbronnen gewoon omdat het de eerste in de rij is.

Recentelijk is dit soort onderzoek uitgebreid en worden ook latere periodes in het leven bestudeerd als de kinderen hun opleiding hebben voltooid en het ouderlijk huis hebben verlaten. Sociale wetenschappers hebben daarbij herhaaldelijk aangetoond dat financiële hulp van ouders kinderen kan helpen bij het maken van een goede start in het leven, het afronden van een opleiding, het vinden van een baan, het kopen van een huis

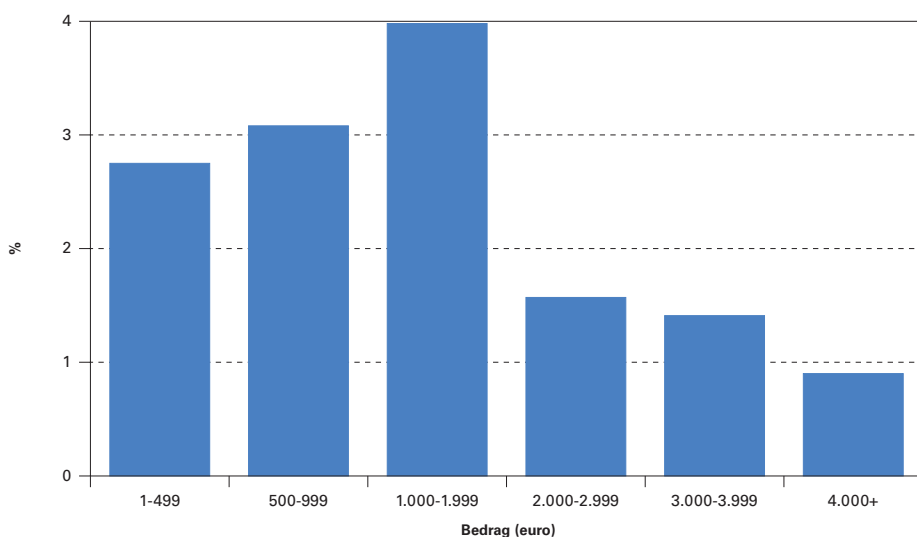
of auto, trouwen en het stichten van een gezin. Deze zogenoemde ‘transitie naar volwassenheid’ is een zeer belangrijke levensfase en hulp van ouders, niet alleen financieel, kan een groot verschil maken. De mate van hulp die een kind in deze vormende jaren ontvangt, werkt door op uiteenlopende gebieden als sociale mobiliteit en gezondheid.

Veel onderzoek is gedaan naar welgestelde ouders die meer hulp (kunnen) geven aan hun kinderen; hierbij wordt verondersteld dat deze steun van rijke ouders ongelijkheid schept in onze samenleving. Het is echter niet alleen het banksaldo van de ouders dat bepaalt of je als kind door je ouders wordt gesteund. Recent NIDI-onderzoek wijst er op aan dat oudere kinderen meer steun krijgen dan jongere kinderen, en dat naarmate je meer broers of zussen hebt, het bedrag dat je krijgt kleiner wordt. Daarom zijn enig kinderen in dat opzicht het beste af, terwijl bijvoorbeeld het vierde kind in de kinderrij erg weinig kans heeft om financiële steun van de ouders te krijgen.

Financiële steun voor jongvolwassenen

Voor we nagaan wie er feitelijk financiële hulp ontvangen is het goed om te verduidelijken wat hier onder wordt verstaan. Financiële steun wordt doorgaans gegeven tijdens de fase van de overgang van een kind naar volwassenheid waarin, zoals gezegd, in korte tijd heel veel gebeurt in het leven van een jongvolwassene. Voorafgaand aan deze intensieve levensfase, wordt de (materiële) steun van ouders vooral ‘in natura’ verstrekt, zoals een dak boven het hoofd, brood op de plank, kleding, school en misschien hulp bij het huiswerk. Gegevens over schenkingen van geld van ouders aan hun kinderen zijn schaars. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van gegevens van de Survey for Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE) verzameld in de perioden 2004/2005 en 2006/2007 (SHARE-vragenrondes 1 en 2). Het gaat dus om de periode voor de crisis, toen er bijvoorbeeld nog sprake was van de tijdelijk verruimde vrijstelling schenkbelasting (zie kader p. 4).

Figuur 1. Percentage volwassen kinderen dat in een jaar* een bedrag ontvangt van hun ouders naar hoogte van het bedrag, in Nederland

* In het jaar voorafgaand aan het interview.

Bron: SHARE 2004.

De gebeurtenissen die een jongvolwassene in korte tijd doormaakt vereisen vaak fikse investeringen en dus verbaast het niet dat juist in deze levensfase het leeuwendeel van de financiële steun aan kinderen wordt verleend. De hamvraag is hier natuurlijk: hoeveel geld krijgt een jongvolwassene nu van zijn ouders? In de praktijk komen de financiële overdrachten maar bij een relatief kleine groep terecht. In een gegeven jaar ontvangt in ons land ongeveer 14 procent van de jongvolwassenen financiële ondersteuning van de ouders (figuur 1). Een kleine minderheid (2,3 procent) van de jongvolwassenen ontvangt meer dan 3.000 euro in een gegeven jaar. Dit is op zich een aanzienlijk bedrag dat kan helpen bij zaken zoals de kosten van het afsluiten van een hypotheek, het aanschaffen van een auto, de kosten van een bruiloft of als steuntje in de rug in het dagelijkse leven op een turbulente arbeidsmarkt, maar het is dus maar een kleine groep die het krijgt. Ook vinden betalingen voor veel jongvolwassenen lang niet elk jaar plaats. Tijdens de ge-

hele periode van de transitie naar volwassenheid krijgen jongvolwassenen doorgaans een- of tweemaal een financieel steuntje in de rug van hun ouders. Een kleine minderheid ontvangt dergelijke steun elk jaar, terwijl meer dan de helft van de Nederlandse jongvolwassenen gedurende deze levensfase geen enkele ouderlijke financiële ondersteuning ontvangt. Ongeveer 7 procent van de ouders schenkt hun kinderen in deze levensfase meer dan 5.000 euro. Al met al zijn dit zeker geen kleine bedragen, maar het gaat nu ook weer niet over zeer omvangrijke overdrachten van vermogen.

Meer kinderen, minder geld

Als we eenmaal weten hoeveel de gemiddelde ouderlijk overdracht bedraagt, is de volgende vraag natuurlijk: en wie krijgt er het meest? Als we de jongvolwassenen die als enig kind opgroeiden vergelijken met hen die met meer broers en zussen het huis deelden dan zijn er aanzienlijke verschillen in de van de ouders ontvangen financiële steun (zie figuur 2). Een enig kind heeft in een gegeven jaar ongeveer 12 procent kans om financiële steun van de ouders te krijgen. Deze kans is 9 procent voor iemand die één broer of zus heeft en deze kans daalt naar 6 en 4 procent voor hen met twee dan wel drie broers of zusters. Ouders met meer dan één kind zijn eerder geneigd hun kinderen financieel te ondersteunen dan ouders met één kind, maar deze steun moet dan wel over meer kinderen worden gespreid en dat gaat ten koste van het bedrag dat elk kind ontvangt. Gemiddeld genomen geven ouders met meer dan één kind tijdens hun leven in totaal ongeveer 25 procent meer aan financiële steun aan hun kinderen dan ouders die maar één kind hebben. Dit houdt logischerwijs in dat het bedrag dat een enig kind ontvangt ongeveer 60 procent hoger is dan van het kind dat moet delen met een broer of zus. Dit effect geldt des te sterker naarmate de ouderlijke steun met meer kinderen moet worden gedeeld. Ouders met meer kinderen kunnen dan ook, door de bank genomen, per kind minder investeren dan ouders met één kind. Het meeste empirisch onderzoek lijkt er op te wijzen dat ouders het totaalbedrag dat zij aan de financiële ondersteuning van hun kinderen besteden met ongeveer 25 procent verhogen bij de komst van een volgend kind. Met elk nieuw zusje of broertje dat wordt geboren neemt het totaal te verdelen bedrag aan ouderlijke ondersteuning dus niet evenredig toe, en het individuele aandeel van elk kind neemt daarmee af. Anders gezegd: met elk volgend kind wordt de financiële spoeling dunner. Dat dit flink doortelt blijkt er uit dat een enig kind ongeveer vijf maal zoveel ontvangt als het jongste kind in een gezin met vier kinderen.

Het oudste kind eerst en het meest

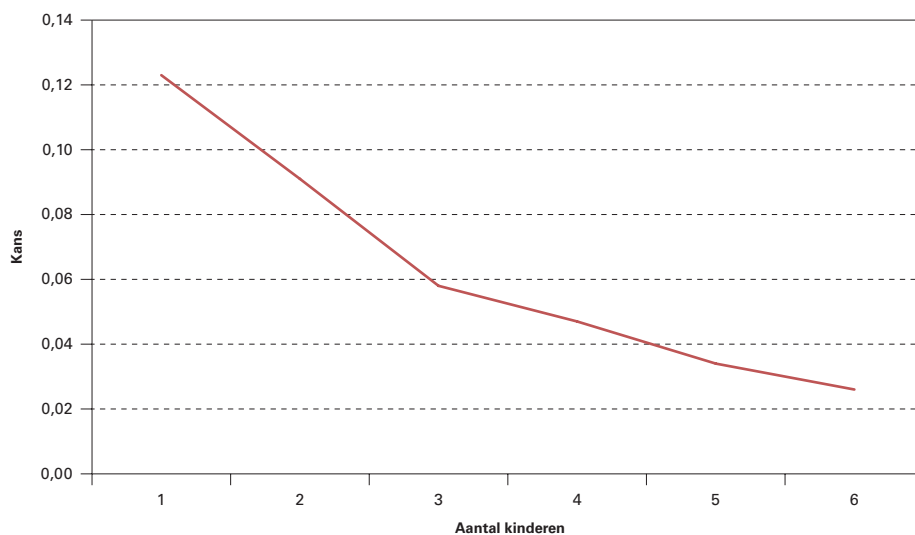
We hebben tot nu toe alleen gekeken naar de verschillen tussen gezinnen van verschillende omvang, maar er is ook ongelijkheid binnen een gezin. Er zijn aanwijzingen dat ouders reageren op de behoeftes van hun kinderen. Kinderen die werkloos zijn, of nog een opleiding volgen krijgen meer financiële steun dan kinderen die een baan hebben. En ook de kinderen die pas een dure gebeurtenis hebben meegemaakt zoals een

Foto: Gerard Stolk/Flickr

bruiloft of de geboorte van een kind, krijgen een voorkeursbehandeling. Er is echter één effect dat niet met de behoefte van het kind te maken lijkt te hebben en dat is het voortrekken van oudere kinderen vergeleken met hun jongere broers of zusters. Empirisch onderzoek toont keer op keer aan dat oudere kinderen meer financiële steun ontvangen van hun ouders dan jongere kinderen. Het verschil lijkt niet erg groot: een jongvolwassen kind heeft 5 procent minder kans op financiële steun dan de zus of broer die direct boven haar of hem staat in de kinderrij. Toch is het verschil niet onaanzienlijk als je bedenkt dat het oudste kind in een gezin met vier kinderen ongeveer 20 procent meer kans maakt op geldelijke steun van de ouders dan het jongste kind. Als ook rekening wordt gehouden met de omvang van de geldelijke steun dan wordt het voortrekken nog duidelijker: een ouder kind maakt niet alleen meer kans op financiële steun maar ontvangt dan ook nog een groter bedrag dan de jongere zus of broer. Het verschil in de omvang van de financiële steun is aanzienlijk, want de oudste in een gezin met vier kinderen krijgt gemiddeld 36 procent meer dan het jongste kind.

Figuur 2. Kans van volwassen kinderen op financiële steun van de ouders in een jaar*, naar aantal kinderen in het gezin, in Nederland

* In het jaar voorafgaand aan het interview.

Bron: SHARE 2004.

Als het over schenken aan kinderen gaat denken veel mensen aan de eenmalige belastingvrije schenking van wat vorig jaar in de Volkskrant de "jubelton" werd genoemd. Tussen 1 oktober 2013 en 31 december 2014 konden ouders (maar ook anderen zoals grootouders) een eenmalige belastingvrije schenking doen van maximaal 100.000 euro aan kinderen van 18 tot 40 jaar. Voorwaarde was dat dit bedrag wordt gebruikt voor het huis in brede zin (o.a. aankoop, onderhoud, aflossen woningschuld). De maatregel was onder meer bedoeld om de vastgelopen huizenmarkt een impuls te geven. Door deze vrijstelling konden schenkers tussen de 5.000 en 30.000 euro aan belasting besparen. De regeling was uitzonderlijk populair en leek aan dit succes ten onder te gaan want werd niet verlengd. Er ligt inmiddels echter een kabinetsvoorstel om de regeling per 1 januari 2017 weer in te voeren. Volgens schattingen zijn binnen deze regeling zo'n 90.000 grotere schenkingen gedaan voor een totaalbedrag van 5 miljard euro (<http://www.estateplanningsjuristen.nl>).

Vooral gezinsgrootte doet er toe

Al met al lijkt de positie van jongste kind in een gezin met vier of meer kinderen vanuit financieel oogpunt weinig aantrekkelijk! De nadelen voor jongere kinderen zijn ook in gezinnen van gemiddelde omvang relatief groot. Zelfs het verschil tussen een enig kind en een kind uit een nest van twee is duidelijk merkbaar. De hier gepresenteerde onderzoeksresultaten steunen de bevindingen uit eerder onderzoek die er op wijzen dat minder tijd en geld wordt geïnvesteerd in kinderen

uit grotere gezinnen. Dit kan gevolgen hebben voor de kansen en mogelijkheden van het kind en helpt ons beter te begrijpen welke mechanismen hierbij een rol spelen. Vooral de bevinding dat het aantal kinderen in een gezin een grotere invloed heeft op de toegang tot financiële steun dan de omvang van het ouderlijk inkomen wijst op de invloed van de gezinsgrootte. Een kind uit een rijk gezin met veel zussen en broers heeft minder kans op financiële steun dan een enig kind in een armer gezin.

Vertaald en bewerkt door Nico van Nimwegen.

Tom Emery, NIDI en Erasmus Universiteit Rotterdam, e-mail emery@nidi.nl

LITERATUUR

- Emery, T. (2013), Intergenerational transfers and European families: Does the number of siblings matter? *Demographic Research*, 29 (10), pp. 247-274.
- Travis, R. en V. Kohli (1995), The birth order factor: Ordinal position, social strata, and educational achievement. *The Journal of Social Psychology*, 135 (4), pp. 499-507.